

Универзитет у Београду, Филозофски факултет –
Одељење за психологију, Београд

DOI 10.5937/kultura1754263P

УДК 316.774:654

316.644:316.77

оригиналан научни рад

КВАЛИТЕТ ДЕЧЈИХ ТЕЛЕВИЗИЈСКИХ ПРОГРАМА У СРБИЈИ ВИЂЕН ОЧИМА ДЕЦЕ И РОДИТЕЉА

Сажетак: *Код нас постоји веома мало истраживања о дечјем коришћењу телевизије и квалитету дечјих програма, иако су у свету ово теме изузетно великог броја истраживања. У истраживању које представљамо узорак су чинила деца узраста 9–11 година (458) и родитељи (412) из четири града у Србији и њихових приградских насеља и околних села. Највећи број резултата које смо добили потврђује налазе страних истраживања. Међу главним налазима јесу: скоро половина деце неселективно гледа различите садржаје на ТВ, најчешће без надзора; квалитетом телевизије значајно су задовољнија деца него родитељи, мада је и њихова оцена да је програм просечан; 2/3 родитеља значајно потцењује утицај телевизије на децу; дечји програми обилују насилним садржајима; по мишљењу деце и родитеља они нису васпитно-образовни нити инклузивни, тј., веома мало су заступљени припадници друштвено маргинализованих група. Добијени налази указују да је потребно озбиљно унапредити дечје ТВ програме у Србији и много више се позабавити утицајем медија на децу.*

Кључне речи: *утицај телевизије, квалитет дечјих ТВ програма, деца, родитељи, медији*

Увод¹

Дечје и адолесцентско коришћење телевизије у свету је веома истраживана тема последњих 50 година.² У Србији, нажалост, има веома мало таквих истраживања, иако смо све више окружени медијима, а деца и адолесценти су међу њиховим највећим корисницима. И поред значајног пораста коришћења других медија, телевизија и даље држи примат,³ деца проводе у гледању ТВ више него и у једној другој активности осим спавања.⁴ Америчка деца у просеку проводе недељно у гледању ТВ око 25 сати, дакле скоро исто време на колико проведу и у школи⁵, а од деце узраста 8–13 година, једна четвртина гледа телевизију дуже од пет сати на дан.⁶

Истраживање Републичког завода за статистику Србије⁷ показује да 99,3% домаћинстава у Републици Србији поседује ТВ, а 53,6% кабловску телевизију. У просечној америчкој породици ТВ је укључен у просеку 6 сати дневно.⁸ У Србији, 85% популације гледа ТВ сваког дана.⁹ Гледање ТВ по

-
- 1 Овај рад је резултат рада на пројектима: пројекат број 179018 Министарства просвете, науке и технолошког развоја и „Анализа телевизијских програма за децу у Србији”, УНИЦЕФ и УНС, Београд.
 - 2 Пешикан, А. (2016) Утицај телевизије на децу и адолесценте – преглед истраживања, *Зборник Матице српске за друштвена истраживања*, год. LXVII, број 4, стр. 561-575.
 - 3 Lemiš, D. (2008) *Deca i televizija – globalna perspektiva*, Београд: Clio; Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C. and Moreno, M. A. (2013) Children, adolescents, and the media, *Pediatrics* 132(5), pp. 958–961.
 - 4 Vandewater, E. A., Bickham, D. S., Lee, J. H., Cummings, H. M., Wartella, E. A. and Rideout, V. J. (2005) When the Television Is Always On Heavy Television Exposure and Young Children’s Development, *American Behavioral Scientist* 48(5), pp. 562–577.
 - 5 Податке за Србију немамо.
 - 6 Christakis, D. A., Ebel, B. E., Rivara, F. P. and Zimmerman, F. J. (2004) Television, video, and computer game usage in children under 11 years of age, *The Journal of pediatrics* 145(5), pp. 652–656; Jordan, A. B., Kramer-Golinkoff, E. K. and Strasburger, V. C. (2008) Does adolescent media use cause obesity and eating disorders, *Adolesc Med. State Art Review* 19(3), pp. 431–449.
 - 7 Републички завод за статистику Србије (РЗС) (2015) *Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији*, Београд: Република Србија Републички завод за статистику. Доступно на: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/85/78/ICT2015s.pdf> 12. 3. 2016.
 - 8 Vandewater, E. A., Bickham, D. S., Lee, J. H., Cummings, H. M., Wartella, E. A. and Rideout, V. J. (2005) When the Television Is Always On Heavy Television Exposure and Young Children’s Development, *American Behavioral Scientist* 48(5), pp. 562–577.
 - 9 Ipsos Strategic Marketing (2015) *Анализа медијског тржишта у Србији*, Ipsos Media CT <http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529%20Analiza%20>

правилу представља породичну активност на коју највише слободног времена троше и деца и родитељи. У унутрашњем ентријеру ТВ постаје „електронско срце” стана или куће, тј., ТВ заузима централну локацију у кућном простору, а поред дневног боравка и спаваће собе, кухиње, чак и купатила са хидромасажним кадама постају простор за смештање телевизора.¹⁰

За разлику од развијених земаља, број ТВ апарата по домаћинству у Србији јесте знатно нижи, испод два¹¹, тако да, већином, сви у домаћинству гледају исти програм, углавном оно што одаберу старији чланови домаћинства.¹² Ово је и добра и лоша вест. Лоша, јер уколико је током већег дела дана укључен ТВ без обзира на то да ли га неко гледа¹³ и уколико деца неселективно гледају што и остали укућани, а то су веома често програми непримерени њиховом узрасту, нивоу зрелости и медијске писмености, повећавају се ризици од негативног утицаја ТВ на њихове ставове, мишљење и понашање. Бројна истраживања систематски показују повезаност дужине гледања ТВ са бројним здравственим проблемима (гојазност, повишени холестерол, повишени крвни притисак, метаболички синдром, итд.), штетним и ризичним облицима понашања (лоше навике у исхрани, мање физичке активности, мање сна, пушење, алкохолизам, наркоманија, агресивност, раније ступање у сексуалне односе) и слабијим школским постигнућем деце и адолесцената.¹⁴ Вест је

medijskog%20trzista%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf 10. 3. 2016.

10 Bryant, J. A. (ed.) (2001) *Television and the American family*, Routledge.

11 У САД, на пример, свако домаћинство има ТВ, а велики проценат њих, скоро половина, четири или пет телевизора, или чак и више телевизора; Van Evra, J. (2004) *Television and child development*, Routledge.

12 Ipsos Strategic Marketing (2015) Analiza medijskog tržišta u Srbiji, Ipsos Media CT [http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529 Analiza%20 medijskog%20trzista%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf](http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529%20Analiza%20medijskog%20trzista%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf) 10. 3. 2016.

13 Поред утицаја директног гледања ТВ на развој деце, постоји и индиректни, када је „телевизија у позадини” (*background television*), који такође значајно утиче; Vandewater, E. A., Bickham, D. S., Lee, J. H., Cummings, H. M., Wartella, E. A. and Rideout, V. J. (2005) When the Television Is Always On Heavy Television Exposure and Young Children’s Development, *American Behavioral Scientist* 48(5), pp. 562–577.

14 Villani, S. (2001) Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 40 (4), pp. 392–401; Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. L. and Eron, L. D. (2003) Longitudinal relations between children’s exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood: 1977–1992, *Developmental psychology* 39(2), pp. 201–221; Christakis, D. A., Ebel, B. E., Rivara, F. P. and Zimmerman, F. J. (2004) Television, video, and computer game usage in children under 11 years of age, *The Journal of pediatrics* 145(5), pp. 652–656; Hancox, R. J., Milne, B. J. and Poulton, R. (2004) *Association between child and adolescent*

релативно добра ако се имају на уму налази многобројних истраживања који потврђују да се негативни утицаји телевизије значајно погоршавају уколико дете има ТВ у својој соби.¹⁵

-
- television viewing and adult health: a longitudinal birth cohort study*, *The Lancet* 364(9430), pp. 257–262; Viner, R. M. and Cole, T. J. (2005) *Television viewing in early childhood predicts adult body mass index*. *J Pediatr* 147(4), pp. 429–435; Ekelund, U., Brage, S., Froberg, K., Harro, M., Anderssen, S. A., Sardinha, L. B., Riddoch, C. and Andersen, L. B. (2006) TV viewing and physical activity are independently associated with metabolic risk in children: the European Youth Heart Study, *PLoS Med* 3(12); Jordan, A. B., Kramer-Golinkoff, E. K. and Strasburger, V. C. (2008) Does adolescent media use cause obesity and eating disorders, *Adolesc Med State Art Rev* 19(3), pp. 431–449; Adachi-Mejia, A. M., Longacre, M. R., Gibson, J. J., Beach, M. L., Titus-Ernstoff, L. T. and Dalton, M. A. (2007) Children with a TV in their bedroom at higher risk for being overweight, *International journal of obesity* 31(4), pp. 644–651; Barr-Anderson, D. J., Larson, N. I., Nelson, M. C., Neumark-Sztainer, D. and Story, M. (2009) Does television viewing predict dietary intake five years later in high school students and young adults? *Int J Behav Nutr Phys Act* 6:7; Available at: www.ijbnpa.org/content/6/1/7 Accessed January 31, 2016; Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C. and Moreno, M. A. (2013) Children, adolescents, and the media, *Pediatrics* 132(5), pp. 958–961; Haines, J., O'Brien, A., McDonald, J., Goldman, R. E., Evans-Schmidt, M., Price, S. and Taveras, E. M. (2013) Television viewing and televisions in bedrooms: Perceptions of racial/ethnic minority parents of young children, *Journal of Child and Family Studies* 22(6), pp. 749–756; Atkin, A. J., Corder, K. and Van Sluijs, E. M. (2013) Bedroom media, sedentary time and screen-time in children: a longitudinal analysis, *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 10 (1); Gilbert-Diamond, D., Li, Z., Adachi-Mejia, A. M., McClure, A. C. and Sargent, J. D. (2014) Association of a television in the bedroom with increased adiposity gain in a nationally representative sample of children and adolescents, *JAMA pediatrics* 168(5), pp. 427–434; Lowell, L., Grymes, K. C., Hankel, R., Speer, A. D., Custis, C. L. and To, R. L. (2014) Sex, Drugs, and Country Music? A Content Analysis of Substance use, Sex, Violence, and Weapons, in: Country Music, *Global Journal of Human-Social Science Research* 14(2).
- 15 Gentile, D. A. and Walsh, D. A. (2002) A normative study of family media habits, *Journal of Applied Developmental Psychology* 23 (2), pp. 157–178; Christakis, D. A., Ebel, B. E., Rivara, F. P. and Zimmerman, F. J. (2004) Television, video, and computer game usage in children under 11 years of age, *The Journal of pediatrics* 145(5), pp. 652–656; Ekelund, U., Brage, S., Froberg, K., Harro, M., Anderssen, S. A., Sardinha, L. B., Riddoch, C. and Andersen, L. B. (2006) TV viewing and physical activity are independently associated with metabolic risk in children: the European Youth Heart Study, *PLoS Med* 3(12); Jordan, A. B., Kramer-Golinkoff, E. K. and Strasburger, V. C. (2008) Does adolescent media use cause obesity and eating disorders, *Adolesc Med State Art Rev* 19(3), pp. 431–449; Adachi-Mejia, A. M., Longacre, M. R., Gibson, J. J., Beach, M. L., Titus-Ernstoff, L. T. and Dalton, M. A. (2007) Children with a TV in their bedroom at higher risk for being overweight, *International journal of obesity* 31(4), pp. 644–651; Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C. and Moreno, M. A. (2013) Children, adolescents, and the media, *Pediatrics* 132(5), pp. 958–961; Haines, J., O'Brien, A., McDonald, J., Goldman, R. E., Evans-Schmidt, M., Price, S. and Taveras, E. M. (2013) Television viewing and televisions in bedrooms: Perceptions of racial/ethnic minority
-

О квалитету дечјих ТВ програма једва да има истраживања у Србији. Према истраживању агенције *Ipsos Strategic Marketing* (2015) квалитет ТВ програма у Србији је једноличан, заснован углавном на форматима забавног карактера. При конципирању програма ТВ станице имају много више у виду конкуренте, него потребе гледалаца. Оно што највише недостаје у понуди ТВ садржаја јесу научно-образовни, програм из културе и документарни програм. На јавном сервису има највише оваквих емисија, али су врло често то репризе раније емитованог програма. Због борбе за рејтинге и гледаност, многе ТВ станице не воде рачуна о квалитету и разноврсности ТВ програма, већ „лако склизну у садржаје ниског квалитета и вулгарност”.¹⁶ Ови подаци посебно добијају на тежини када имамо у виду да деца и адолесценти у Србији на ТВ гледају већином оно што и остали укућани.

Ако погледамо јавни сервис, који од свих ТВ станица највише води рачуна о заступљености различитих категорија програма, видећемо колико је промењен статус дечјих програма. Некадашњи Школски (или Образовни) програм ТВ Београд у оквиру кога су снимане бројне добре емисије за децу и младе¹⁷, временом се свео на редакцију, која великим делом емитује купљене програме, и то не велике разноврсности. Некадашње емисије су деловале васпитно-образовно, нудиле су моделе за просоцијално понашање и биле социо-културно прилагођене контексту. У данашњим ТВ програмима за децу и тинејџере све је више насиља у разним видовима, од цртаних филмова, преко текстова популарних песама, до најгледанијих филмова,¹⁸ реклама које

parents of young children, *Journal of Child and Family Studies* 22(6), pp. 749–756; Atkin, A. J., Corder, K. and Van Sluijs, E. M. (2013) Bedroom media, sedentary time and screen-time in children: a longitudinal analysis, *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 10 (1); Gilbert-Diamond, D., Li, Z., Adachi-Mejia, A. M., McClure, A. C. and Sargent, J. D. (2014) Association of a television in the bedroom with increased adiposity gain in a nationally representative sample of children and adolescents, *Jama pediatrics* 168(5), pp. 427–434.

16 Ipsos Strategic Marketing (2015), *Analiza medijskog tržišta u Srbiji*, Ipsos Media CT http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529_Analiza%20medijskog%20trzišta%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf 10. 3. 2016.

17 Поменућемо само неке од најпопуларнијих, да не кажемо културних емисија из тог програма: „ТВ буквар”, „На слово наслово”, „Коцкица” (250 епизода за 20 година), „Невен”, „Полетарац”, „Атомпоатом”, „Коларићу Панићу”, „Путоказ”, „Ђачки магазин”, „Супер дека”, „Велики одмор”, „Недељник”, „Фазони и форе”, „Музички тобоган”, „Зоотека”, „Приче из Непричаве”, „Метла без дршке”, „Пустолов”, и друге.

18 Villani, S. (2001) Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 40 (4), pp. 392–401; Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. L. and Eron, L. D. (2003) Longitudinal relations between

имају за циљ да од деце и адолесцената направе потрошаче,¹⁹ сексуалних садржаја без образовног деловања (разговора о ризицима од сексуалне активности, контрацепцији и сл.),²⁰ као и различитих видова директног или индиректног промовисања нездравих стилова живота, пушења, алкохолзма, наркоманије.²¹

Млађи чланови домаћинства, и у Србији и у иностранству, све чешће гледају ТВ програм преко Интернета.²² Тако, гледање ТВ више не окупља чланове породице, већ постаје „усамљенички посао”,²³ ТВ, и то различите програме, гледају одвојено деца и родитељи. Зато не чуди што је мала вероватноћа да родитељи спрече гледање неадекватних садржаја, или да интервенишу када се појаве непримерена или деструктивна понашања под утицајем медија. Родитељи углавном немају свест о величини и моћи утицаја ТВ на њихову децу.²⁴ Већина њих има утисак да прати и контролише медијске навике своје деце, но, по изјавама деце, свега

children's exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood: 1977–1992, *Developmental psychology* 39(2), pp. 201–221; Strasburger, V. C., Jordan, A. B. and Donnerstein, E. (2012) Children, Adolescents, and the Media: Health Effects, *Pediatric Clinics of North America* 59(3), pp. 533–587; Lowell, L., Grymes, K. C., Hankel, R., Speer, A. D., Custis, C. L. and To, R. L. (2014) Sex, Drugs, and Country Music? A Content Analysis of Substance use, Sex, Violence, and Weapons in Country Music, *Global Journal of Human-Social Science Research* 14(2).

- 19 Valkenburg, P. M. (2000) Media and youth consumerism, *Journal of Adolescent Health* 27(2), pp. 52–56; Sweeting, H., Hunt, K. and Bhaskar, A. (2012) Consumerism and well-being in early adolescence, *Journal of Youth Studies* 15(6), pp. 802–820.
- 20 Parkes, A., Wight, D., Hunt, K., Henderson, M. and Sargent, J. (2013) Are sexual media exposure, parental restrictions on media use and co-viewing TV and DVDs with parents and friends associated with teenagers' early sexual behaviour?, *Journal of adolescence* 36(6), pp. 1121–1133; Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C. and Moreno, M. A. (2013) Children, adolescents, and the media, *Pediatrics* 132(5), pp. 958–961; Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. L. and Eron, L. D. (2003) Longitudinal relations between children's exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood: 1977–1992, *Developmental psychology* 39(2), pp. 201–221.
- 21 Dalton, M. A., Adachi-Mejia, A. M., Longacre, M. R., Titus-Ernstoff, L. T., Gibson, J. J., Martin, S. K. and Beach, M. L. (2006) Parental rules and monitoring of children's movie viewing associated with children's risk for smoking and drinking, *Pediatrics* 118(5), pp. 1932–1942.
- 22 Lemiš, D. (2008) Deca i televizija – globalna perspektiva, Beograd: Clio; Ipsos Strategic Marketing (2015) Analiza medijskog tržišta u Srbiji, Ipsos Media CT [http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529 Analiza%20 medijskog%20trzišta%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf](http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529%20Analiza%20medijskog%20trzišta%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf) 10. 3. 2016.
- 23 Bryant, J. A. (ed.) (2001) *Television and the American family*, Routledge.
- 24 Perloff, R. M. The third-person effect, in: *Media effects: Advances in theory and research*, 2nd edition (eds.) Bryant, J. and Zillmann, D. (2002), London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 489–506.
-

у трећини случајева постоје родитељска правила о гледању ТВ.²⁵ Добра стратегија за смањивање негативног или штетног утицаја ТВ јесте да родитељи заједно с дететом бирају емисије, да често заједно с дететом гледају телевизију и интерпретирају, коментаришу и дискутују о садржајима који се гледају, подучавајући тако дете критичкој рецепцији изложених садржаја.²⁶

Предмет истраживања

Пошто је телевизија утицајан медиј, важно је какви су програми намењени деци, да ли испуњавају критеријуме квалитетне телевизије и да ли могу подстицајно утицати на њихов развој. Предмет овог истраживања био је да се утврди како деца и родитељи оцењују дечје ТВ програме у Србији, њихов *квалитет* (колико су поучни, разноврсни, забавни, интерактивни, васпитно-образовни), *релевантност*, *примереност* деци, *инклузивност* дечјих ТВ програма у Србији (заступљеност социјално маргинализованих група), *доступност* и *гледаност* (усклађеност термина емитовања

25 Strasburger, V. C., Jordan, A. B. and Donnerstein, E. (2012) Children, Adolescents, and the Media: Health Effects, *Pediatric Clinics of North America* 59(3), pp. 533–587; Haines, J., O'Brien, A., McDonald, J., Goldman, R. E., Evans-Schmidt, M., Price, S. and Taveras, E. M. (2013) Television viewing and televisions in bedrooms: Perceptions of racial/ethnic minority parents of young children, *Journal of Child and Family Studies* 22(6), pp. 749–756. Valkenburg, P. M., Krccmar, M., Peeters, A. L. and Marseille, N. M. (1999) Developing a scale to assess three styles of television mediation: Instructive mediation, restrictive mediation, and “social covieing”, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(1), pp. 52–66.

26 Bar-on, M. E. (2000) The effects of television on child health: implications and recommendations, *Archives of Disease in Childhood* 83(4), pp. 289–292; Gentile, D. A. and Walsh, D. A. (2002) A normative study of family media habits, *Journal of Applied Developmental Psychology* 23 (2), pp. 157–178; Christakis, D. A., Ebel, B. E., Rivara, F. P. and Zimmerman, F. J. (2004) Television, video, and computer game usage in children under 11 years of age, *The Journal of pediatrics* 145(5), pp. 652–656; Dalton, M. A., Adachi-Mejia, A. M., Longacre, M. R., Titus-Ernstoff, L. T., Gibson, J. J., Martin, S. K. and Beach, M. L. (2006) Parental rules and monitoring of children’s movie viewing associated with children’s risk for smoking and drinking, *Pediatrics* 118(5), pp. 1932–1942; Strasburger, V. C., Jordan, A. B. and Donnerstein, E. (2012) Children, Adolescents, and the Media: Health Effects, *Pediatric Clinics of North America* 59(3), pp. 533–587; Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C. and Moreno, M. A. (2013) Children, adolescents, and the media, *Pediatrics* 132(5), pp. 958–961; Haines, J., O'Brien, A., McDonald, J., Goldman, R. E., Evans-Schmidt, M., Price, S. and Taveras, E. M. (2013) Television viewing and televisions in bedrooms: Perceptions of racial/ethnic minority parents of young children, *Journal of Child and Family Studies* 22(6), pp. 749–756; Parkes, A., Wight, D., Hunt, K., Henderson, M. and Sargent, J. (2013) Are sexual media exposure, parental restrictions on media use and co-viewing TV and DVDs with parents and friends associated with teenagers’ early sexual behaviour?, *Journal of adolescence* 36(6), pp. 1121–1133.

програма с потребама и навикама деце, који програми и канали су највише гледани), *време* које деца дневно проводе у гледању телевизије, *надзор* (праће ли родитељи децје коришћење ТВ, избор емисија); и *могућност унапређивања* дечијег ТВ програма.

Методологија

Ово је експлоративно истраживање малог обима. Узорак су чинили 458 деце узраста 9–11 година и 412 родитеља (Табела 1). Узорак деце је уједначен по полу, док је у узорку родитеља мајки скоро троструко више него очева, што илуструје још увек присутан образац по коме је брига о деци и њиховом школовању искључиво мајчин посао. Узорак је био пригодан, узет је из 10 школа (4 сеоске/приградске и 6 градских) из највећих градова у Србији с њиховим приградским насељима и околним селима: Београд (општине Стари Град, Земун, Сопот и Јаково), Ниш и Нови Сад (град и општине Ветерник и Бегеч).

	Мушки	Женски	Укупно
Деца	228	230	458
Родитељи	110	302	412

Табела 1. Структура узорка

За потребе истраживања конструисани су упитник за родитеље и упитник за децу и претходно проверени на малом узорку. У упитницима су комбинована питања отвореног и затвореног типа и питања с петостепеном скалом слагања Ликертовог типа. Упитник за родитеље садржао је 15, а упитник за децу 11 ајтема. Урађена је квантитативна и квалитативна обрада података.

Резултати истраживања и дискусија

Резултати анализе дечјих одговора

Просечно време проведено у гледању ТВ. Колико деца из узорка дневно проводе времена у гледању телевизије дато је у Табели 2. Половина деце процењује да је то 1–2 сата, десет посто деце троши више сати дневно, а четвртина процењује да је то око пола сата. Према добијеним резултатима, девојчице проводе значајно више времена у гледању ТВ од дечака ($p < 0.01$, $\chi^2 = 13,168$, $df = 4$). Истраживања указују да би деци требало ограничити гледање телевизије на највише 1–2 сата дневно, што јесте време које саопштава половина деце из узорка. Но, спрам овог налаза можемо имати дозу резерве, не само због тога што је добијен на основу изјава деце, већ и због њиховог узраста и способности да

ваљано процене време²⁷, што потврђује и доста велики број одговора не знам (12,7%).

<i>Одговори</i>	<i>Процент</i>
Око пола сата дневно	24,1
1–2 сата дневно	52,9
2–5 сати дневно	9,0
Више од 5 сати дневно	1,3
Не знам	12,7

Табела 2. Просечно време које деца дневно проведу у гледању ТВ *Квалитет дечијих ТВ емисија*. Сви процењивани аспекти квалитета програма слично су оцењени (Табела 3), при чему су нешто боље оцењене занимљивост и забавност емисија, а слабије адекватност термина приказивања и корисност емисија. Две трећине деце (64,5%) сматра да су емисије за децу на нашим телевизијама добре (41,2%), или изузетно добре (23,3%), да су осредње мисли 24,9% њих, да су лоше 7,5%, а изузетно лоше свега 3,1% деце. Просечна оцена (оцене су биле од 1–5) која даје квалитет дечијих емисија је 3,77 (сд=0,96). Дечаци показују мањи степен задовољства ТВ садржајима од девојчица и ова разлика је статистички значајна на нивоу 0,01 ($\chi^2=18,491$, дф=6). Не знамо тачно шта стоји иза овога, јесу ли дечаци критичнији, или има мање емисија које њима одговарају.

<i>Параметри квалитета програма</i>	<i>Просечна оцена</i>
Адекватност термина емисија	3,31
Корисност емисија	3,39
Бројност и разноврсност емисија	3,48
Занимљивост	3,74
Забавност емисија	3,93

Табела 3. Дечја оцена квалитета дечијег ТВ програма по параметрима

Примереност програма који деца гледају. Половина деце (56,4%) највише воли да гледа емисије из дечијег програма (Табела 4), али друга половина неселективно гледа све што се даје (20,9%), или оно што гледају и одрасли укућани (22,8%), што је великим делом неподесно за њихов узраст. Када се погледају родитељски одговори види се да је знатно мањи број родитеља свестан да им деца гледају све што се даје на телевизији (8%).

²⁷ Иако уче мере у различитим предметима, доста ретко у школи деца имају прилику да се вежбају у процени различитих величина (количине, даљине, дужине, трајања).

Ставке	Процент
Највише волим емисије из дечјег програма	56,4
Гледам све што се даје на ТВ	20,9
Гледам оно што гледају и остали укућани	22,8

Табела 4. Шта деца гледају на телевизији

Деца из сеоске и приградске средине значајно чешће од деце из градске средине на телевизији прате све што прате и остали укућани ($p < 0,01$, $\chi^2 = 9,968$, $df = 2$). Овакав налаз је добијен и у другим истраживањима.

На којој телевизији је најбољи дечји програм. Гласови су се расули, ниједна од телевизија није добила значајно већи број гласова. Најбољи дечји програм, према суду испитаника, јесте на телевизијама *Nickelodeon* (17,5%), *B92* (14,4%), *Minimax* (13,5%) и *Ultra* (12,9%). Интересантно је да је и у студији Калвера и сарадника (2001) *Nickelodeon* био омиљени канал.

Које емисије деца највише воле да гледају. Највећи број деце највише воли да гледа цртане филмове (43,7%) и тинејџерске серије (20,7%). Преостала трећина воли спортске емисије (9%), дечје неанимиране емисије (6,4%), емисије о природи и животињама (6,2%), емисије за одрасле (турске серије, музичке такмичарске емисије, домаће игране серије и филмове – 3,6%), дечје филмове (3,1%), квизове (1,8%) и комедије (0,5%). Од свих емисија, најомиљенији је цртани филм „Сунђер Боб Коцкалоне”, којег наводи 51% деце, а следе га „Штрумфови”, „Пингвини са Мадагаскара” и „Кунг фу Панда”.

Родитељски надзор дечјег гледања телевизије. Према одговорима деце, родитељи у највећем броју случајева не воде рачуна о томе које ће емисије дете гледати на ТВ (Табела 5). Четири петине деце наводи да сâмо бира шта ће гледати на телевизији, што јасно указује да највећи број родитеља не разговара са својом децом о избору ТВ емисија, шта да гледају и зашто, што не даје могућност за развој критичке рецепције, а истовремено и не доприноси осамостаљивању детета схваћеном као развијање зреле и критичне личности, способне да самостално и засновано процењује вредности које јој се нуде. Овако висок проценат деце узраста 9–11 година која сама одлучују шта ће гледати на ТВ говори и о

Ставка	Процент
Ја бирам емисије које ћу гледати	78,1
Заједно одлучујемо	17,9
Родитељи бирају за мене	4,0

Табела 5. Ко одлучује шта ће дете гледати на телевизији

томе да је телевизија у великом броју кућа некритички прихваћена и да не постоји довољно развијена свест родитеља о њеном могућем лошем утицају на децу.

Дечји предлози за унапређивање дечјих ТВ програма. Деца најчешће наводе да би волела да у телевизијским програмима има више квизова (велики број предлаже увођење „Слагалице” за децу), интерактивних емисија у којима учествују деца–гледаоци и такмичења. Поред тога, наводе да је потребно више емисија о науци („више емисија с експериментима”), о природи, животињама, спорту и здравим начинима живота деце (и с учешћем деце), о уметности, путовањима и упознавању различитих култура. Један број деце наводи да би волео да гледа садржаје који им могу помоћи у изради домаћих задатака и испуњавању осталих школских обавеза. Нека деца мисле да би требало да програми осликавају наш начин живота и кажу да недостаје дечјих ТВ програма на српском језику. Оно што већина деце помиње јесте да на ТВ каналима има превише репризирања и да би волели да има више нових емисија.

Резултати анализе родитељских одговора

Гледаност ТВ емисија за децу. Трећина родитеља (31,8%) често гледа ТВ емисије намењене деци, друга трећина то чини понекад (39,5%), а трећу трећину чине они родитељи који ретко гледају (14,5%), увек гледају (11,1%) или никада не гледају (2,8%) телевизијске емисије за децу.

Колико деца гледају ТВ. Три четвртине (77%) родитеља наводи да њихова деца прате програме на некој од телевизија и најчешће наводе да је то телевизија *Ултра* (16,5%), РТС (12,5%), *Nickelodeon* и *Minimax* (по 10,4%), *B92* (8,5%) и *Нарру* (8,2%). Према властитој изјави, медијске навике свог детета не зна 10,9% родитеља, а 7% изјављује да дете не прати ТВ програм. Две трећине родитеља (62,7%) процењује да њихово дете проведе дневно 1–2 сата гледајући ТВ програме, 15,5% родитеља наводи 2–5 сати дневно, 2,4% наводи преко 5 сати дневно и 12,6% наводи да њихова деца гледају телевизију до пола сата дневно (остали су одговори „не знам”). Деца родитеља са вишим образовањем, према резултатима, проводе мање времена у гледању ТВ од деце родитеља с нижим образовањем, та је разлика „на ивици” значајности ($p=0,056$, $\chi^2=18,680$, $df=10$), што је у складу с резултатима других истраживања²⁸.

28 Strasburger, V. C., Jordan, A. B. and Donnerstein, E. (2012) Children, Adolescents, and the Media: Health Effects, *Pediatric Clinics of North America* 59(3), pp. 533–587.

Родитељи процењују да деца проводе значајно више времена испред ТВ него што произлази према дечјим изјавама ($p < 0,01$, $\chi^2 = 68,401$, $df = 5$). У другим истраживањима систематски се добијао налаз да родитељи мисле да деца мање времена троше на гледање телевизијског програма него што сама деца изјављују. Могуће објашњење за овај резултат јесте да деца у нашем узорку нису довољно вешта у процени времена, или да дају социјално очекивани одговор (прикривају или смањују време које заиста проводе гледајући ТВ).

Квалитет ТВ програма за децу. Већина родитеља из узорка није задовољна квалитетом ТВ програма за децу. За свега 14,6% родитеља они су добри (12,1%), или изузетно добри (2,5%), 40% сматра да су осредњи, а негативно их оцењује 45,2%, од тога 16,2% као изузетно лоше, а 29% као лоше. Просечна оцена квалитета програма по параметрима је 2,62 ($sd < 1,16$ за све) што, такође, потврђује ову оцену (Табела 6).

Родитељи вишег образовног нивоа значајно мање су задовољни квалитетом дечјег ТВ програма у односу на родитеље нижег образовног нивоа ($p < 0,01$, $\chi^2 = 27,875$, $df = 8$). Родитељи вишег образовног нивоа показују значајно већи степен незадовољства примереношћу ТВ програма друштвеним околностима у којима деца живе ($p < 0,01$, $\chi^2 = 21,860$, $df = 8$). Ставови деце и родитеља значајно се разликују у погледу оцене квалитета дечјег ТВ програма, према добијеним налазима деца су много задовољнија програмом него родитељи ($p < 0,01$, $\chi^2 = 257,588$, $df = 5$).

Параметри квалитета програма	Процент
Бројност и разноврсност ТВ емисија	2,72
Важност садржаја за дечји развој	2,72
Инклузивност програма	2,65
Примереност узрасту и искуству деце	2,58
Адекватност термина приказивања	2,53
Комуникација са децом	2,53
Вредности које се промовишу	2,51
Примереност социо-културном контексту	2,48
Квалитет садржаја	2,39

Табела 6. Родитељска оцена квалитета дечјег ТВ програма по параметрима

Родитељско незадовољство квалитетом дечјег ТВ програма види се и у њиховим одговорима када им је тражено да опишу дечји ТВ програм једном речју. Већи је проценат негативних (52,7%) него позитивних одредница (47%) (Табела 7). Када су родитељи сами наводили одреднице, оне су биле све негативне: заглупљујући, празан, несадржајан,

сиромашан, оскудан, катастрофалан, брдо реклама, превазиђен, неорганизован, неквалитетан, досада, бесциљан и несврсисходан. Трећина родитеља описује програм као доминантно насилан.

Родитељска процена утицаја који телевизија има на децу. Познати психолог Џером Сингер [Jerome Singer] сликовито је рекао: „Када бисте дошли кући и нашли странца како учи вашу децу да ударају једно друго песницама, или покушава да им прода различите недозвољене супстанце, избацили бисте га право из куће, али, ево вас, долазите кући, ТВ је укључен, а ви и не размислите два пута о томе.”²⁹ Бројна истраживања су потврдила овај Сингеров став и показала да родитељи потцењују утицај медија на њихову децу. Наши налази су слични, родитељи процењују утицај телевизије као средњи (просечна оцена 3,01 на скали од 1–5), а две трећине родитеља (64,7%) није довољно свесно утицаја који телевизија има на њихову децу (Табела 8). Ако родитељи нису свесни могућег лошег утицаја ТВ на децу, онда је логично зашто мали број њих заиста прати и контролише шта и колико деца гледају, гледа ТВ заједно са дететом и активно му посредује садржаје који се приказују, што је добра превентива лошег утицаја медија.

<i>Одредница</i>	<i>Процент</i>
Насилан	30,3
Забаван	22,9
Дангубљење	17,0
Образовни	13,3
Користан	10,8
Друго	5,4

Табела 7. Родитељски опис квалитета дечјег ТВ програма

<i>Колики утицај има ТВ децу?</i>	<i>Процент</i>
1 – нема утицаја	8.6
2 – мали је утицај	22.9
3 – средње утиче	33.2
4 – много утиче	29.2
5 – веома много утиче	6.1

Табела 8. Родитељска процена утицаја телевизије на њихову децу

<i>Ко одлучује шта ће дете гледати на ТВ?</i>	<i>Процент</i>
Не бирам детету шта ће гледати, али пратим шта гледа	57,8
Дете само бира шта ће гледати	21,4
Пратим шта дете воли, па му то пуштамо да гледа	10,8
Ја бирам емисије које ће дете гледати на телевизији	7,2
Неко други одлучује	1,9

Табела 9. Родитељско виђење избора ТВ програма који ће дете гледати

29 <<http://www.angelfire.com/ms/MediaLiteracy/TVQuotes.html>> 30.3. 2016.

Надзор над децијим гледањем ТВ. И у нашем истраживању потврђено је да родитељи прецењују властити увид у дететове медијске навике. Три четвртине деце изјављује да сами бирају ТВ програм, а то исто тврди свега 21,4% родитеља (Табела 9). И деца и родитељи из приградских и сеоских средина чешће наводе да дете само бира садржаје које гледа, док деца и родитељи из градских средина чешће наводе да родитељи преговарају с децом о томе шта ће гледати.

Иако скоро 70% родитеља изјављује да прати шта дете гледа, око 40% њих није сигурно (33,4%) или не зна (5,3%) које емисије његово дете воли да гледа на ТВ (Табела 10). Ипак, добар део родитеља (44,3%) зна да је дететова омиљена емисија цртани филм „Сунђер Боб Коцкалоне“, а затим наводе „Приче из Непричаве“ (17,2%) и „Штрумфове“ (10,9%). По оцени родитеља из сеоских и приградских средина, деца највише гледају цртане филмове, док родитељи из градских средина наводе да деца гледају разноврснији програм (документарни програм, образовни, спортски, итд). Да родитељи не знају тачно шта деца гледају на ТВ, види се и из налаза да деца значајно чешће наводе да гледају све што се даје на ТВ, или оно што гледају и остали у кући, него што то примећују родитељи ($p < 0,01$, $\chi^2 = 88,134$, $df = 5$). Разликују се и родитељска и дечја процена ТВ канала који има најбољи дечји програм (Табела 11).

Ставке	Процент
Дечји програм	53.9
Оно што гледамо и ми остали укућани	20.2
Све што се даје на ТВ	8.3
Не знам шта воли да гледа	2.8
Остало и недостаје одговор	14.9

Табела 10. Који програм деца воле да гледају на ТВ према мишљењу родитеља

ТВ канал	% деца	% родитељи
Nickelodeon	20,1	4,6
Нарру	20,0	7,6
В92	15,2	6,8
Минимакс	12,9	11,7
РТС	11,3	24,3
Ултра	11,1	1,6
Дизни	9,5	3,5
РТ Војводина	0,3	2,7
Канал Д	–	0,5
Pink kids	–	0,3

Табела 11. Родитељска и дечја процена ТВ канала који имају најбољи дечји програм; Наведени су канали код којих је највећа разлика.

Инклузивност децјих програма. У децјим емисијама веома ретко се срећу ликови који припадају друштвено маргинализованим групама, просечна оцена овог аспекта је 2,29 (1 означава веома ретко појављивање, а 5 веома често). У том ретком појављивању чешће се срећу особе са села (2,72) и из економски угрожених породица (2,52), знатно ређе припадници националних мањина и етничких група (2,20), а најређе од свих особе са сметњама у развоју (1,65, за све случајеве $sd < 1,14$). Ово отвара озбиљно питање васпитавања деце у духу недискриминације и толеранције, јер телевизија обликује ставове, навике и животни стил деце и омладине како директним и експлицитним тако и индиректним и имплицитним порукама, па „белине”, то јест, изостављање одређених друштвених категорија шаље индиректну, али јасну поруку деци и младима какво треба да буде место тих категорија грађана у друштву.

Родитељски предлози за унапређивање децјих ТВ програма. Ови одговори су се распршили по различитим категоријама, од одговора да све треба променити (10,7%) до одговора да треба поправити квалитет садржаја (20,8%), разноврсност (17,6%) и примереност (17,6%) програма, а посебно његов васпитно-образовни значај (22,9%). Многи родитељи наводе да су децји програми препуни насиља, комерцијалног садржаја (реклама) и да нису примерени децјем узрасту. Родитељи и деца из приградских и сеоских средина значајно боље оцењују бројност и разноврсност децјег ТВ програма од родитеља и деце из градске средине, и та разлика је статистички значајна на нивоу 0,01 ($\chi^2=28,774$, $df=4$). Они, за разлику од узорка из градске средине, сматрају да су најбоље телевизије оне са националном фреквенцијом, а не кабловске ($p < 0,01$, $\chi^2=58,753$, $df=10$).

Сви родитељи сматарају да би требало значајно поправити васпитно-образовни потенцијал децјег ТВ програма. Наводе да је потребно више научно-образовних емисија које су прилагођене савременом контексту и не представљају само репризе неких раније снимљених емисија. Већина родитеља сматра да су старе дечије емисије („Музички тобоган”, „Фазони и форе”, „Метла без дршке”, „Чаробни аутобус”, итд.) најквалитетније и најсадржајније и да имају највећи васпитно-образовни потенцијал, али истичу да су потребни и савремени, продукцијски бољи децји програми. Један број родитеља сматра да су термини у којима се приказују децје емисије пречесто неусклађени с навикама и потребама деце, те да се неке емисије дају прекасно ноћу.

Међу родитељским предлозима су интерактивне емисије, квизови, емисије у којима ће учествовати и деца и родитељи,

које могу бити такмичарског типа, емисије о здравим начинима живота и о вредностима, као што су толеранција и поштовање старијих. Родитељи истичу вредност локалних телевизија, јер оне приказују догађаје из локалне средине, информативне су и прилагођене контексту у коме дете расте.

Закључак

Највећи део резултата које смо добили у овом истраживању потврђује налазе других (страних) истраживања. Деца некритички гледају различите садржаје на телевизији, најчешће без родитељског увида и без кућних правила о гледању ТВ. Из налаза може се закључити да већина родитеља не разговара са децом о избору програма и да заједничко гледање ТВ уз родитељско посредовање садржаја није честа пракса, иако је то важна стратегија за смањење негативног утицаја ТВ на децу. У истраживању смо добили и то да, у односу на родитељске одговоре, деца процењују да краће гледају ТВ, што је супротно налазима других истраживања. Да ли су деца невешта у процени трајања својих активности, или свесно умањују време проведено пред ТВ, или је нешто треће у питању не знамо тачно. Налази представљају подлогу за даље истраживање овог феномена.

Скоро половина деце неселективно гледа различите садржаје на ТВ, а родитељи наводе да углавном гледају дечји програм. Квалитетом телевизије значајно су задовољнија деца него родитељи. Родитељи вишег образовног нивоа и из градске средине мање су задовољни квалитетом дечјег ТВ програма. Деца из приградских и сеоских средина имају мање рестрикција у гледању ТВ програма. Две трећине родитеља из узорка нема јасну свест о моћи телевизије и значајно потцењују њен утицај на децу. Изгледа да и овде делује „ефекат треће особе” (да и адолесценти и родитељи мисле да медији утичу на све остале сем на њих саме) и да због тога родитељи немају довољан увид у дечји начин коришћења телевизије и мање га контролишу.

Омиљена емисија преко половине деце из узорка јесу цртани филмови. И деца и родитељи наводе као веома квалитетне емисије старије производње и сматрају да је потребно више емисија савремене продукције које ће садржајем и формом бити сличне тим старим добрим емисијама. Дечји програми обилују насилним садржајима и најслабија тачка, по мишљењу деце и родитеља, јесте недовољан васпитно-образовни карактер, као и инклузивност, јер су веома мало заступљени припадници социјално маргинализованих група.

Добијени налази указују да је потребно озбиљно унапредити дечије ТВ програме у Србији и значајно више се позабавити утицајем медија на децу и адолесценте, посебно због све већег простора које медији имају у животу, а посебно у животима деце и младих, који спадају у њихове највеће кориснике. Многе стране имају обавезу да се овим питањем систематски и студиозно баве: креатори ТВ програма, школа, наставници, психолози, педијатри, индустрија забаве, влада државе, а пре свих родитељи. Родитељи би се морали упитати: Колико често гледам ТВ заједно са дететом? Да ли га упућујем како да бира ТВ програм? Колико често разговарамо о садржају емисије док је гледамо? Колико често дискутујемо о програму који смо управо гледали или шта би требало гледати? Свест о важности проучавања и праћења медијских навика деце и адолесцената јесте, несумњиво, кључни корак у трагању за решењима којима ће се негативни и потенцијално штетни утицаји телевизије смањити или елиминисати.

ЛИТЕРАТУРА:

- Adachi-Mejia, A. M., Longacre, M. R., Gibson, J. J., Beach, M. L., Titus-Ernstoff, L. T. and Dalton, M. A. (2007) Children with a TV in their bedroom at higher risk for being overweight, *International journal of obesity* 31(4), pp. 644–651.
- American Academy of Pediatrics (1999) Media education, *Pediatrics* 104, pp. 341–343.
- Atkin, A. J., Corder, K. and Van Sluijs, E. M. (2013) Bedroom media, sedentary time and screen-time in children: a longitudinal analysis, *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 10 (1).
- Bar-on, M. E. (2000) The effects of television on child health: implications and recommendations, *Archives of Disease in Childhood* 83(4), pp. 289–292.
- Barr-Anderson, D. J., Larson, N. I., Nelson, M. C., Neumark-Sztainer, D. and Story, M. (2009) Does television viewing predict dietary intake five years later in high school students and young adults? *Int J Behav Nutr Phys Act* 6:7; Available at: www.ijbnpa.org/content/6/1/7 Accessed January 31, 2016.
- Bryant, J. A. (ed.) (2001) *Television and the American family*, Routledge.
- Calvert, S. L., Kotler, J. A., Murray, W. F., Gonzales, E., Savoye, K., Hammack, P. and Hammar, M. (2001) Children's online reports about educational and informational television programs, *Journal of applied developmental psychology* 22(1), pp. 103–117.

- Christakis, D. A., Ebel, B. E., Rivara, F. P. and Zimmerman, F. J. (2004) Television, video, and computer game usage in children under 11 years of age, *The Journal of pediatrics* 145(5), pp. 652–656.
- Dalton, M. A., Adachi-Mejia, A. M., Longacre, M. R., Titus-Ernstoff, L. T., Gibson, J. J., Martin, S. K. and Beach, M. L. (2006) Parental rules and monitoring of children's movie viewing associated with children's risk for smoking and drinking, *Pediatrics* 118(5), pp. 1932–1942.
- Ekelund, U., Brage, S., Froberg, K., Harro, M., Anderssen, S. A., Sardinha, L. B., Riddoch, C. and Andersen, L. B. (2006) TV viewing and physical activity are independently associated with metabolic risk in children: the European Youth Heart Study, *PLoS Med* 3(12). <http://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.0030488> Accessed January 30, 2016.
- Gentile, D. A. and Walsh, D. A. (2002) A normative study of family media habits, *Journal of Applied Developmental Psychology* 23 (2), pp. 157–178.
- Gilbert-Diamond, D., Li, Z., Adachi-Mejia, A. M., McClure, A. C. and Sargent, J. D. (2014) Association of a television in the bedroom with increased adiposity gain in a nationally representative sample of children and adolescents, *JAMA pediatrics* 168(5), pp. 427–434.
- Haines, J., O'Brien, A., McDonald, J., Goldman, R. E., Evans-Schmidt, M., Price, S. and Taveras, E. M. (2013) Television viewing and televisions in bedrooms: Perceptions of racial/ethnic minority parents of young children, *Journal of Child and Family Studies* 22(6), pp. 749–756.
- Hancox, R. J., Milne, B. J. and Poulton, R. (2004) Association between child and adolescent television viewing and adult health: a longitudinal birth cohort study, *The Lancet* 364(9430), pp. 257–262.
- <http://webbrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/85/78/ICT2015s.pdf> 10. mart 2016.
- Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. L. and Eron, L. D. (2003) Longitudinal relations between children's exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood: 1977–1992, *Developmental psychology* 39(2), pp. 201–221.
- Ipsos Strategic Marketing (2015), Analiza medijskog tržišta u Srbiji, Ipsos Media CT <http://www.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/6529Analiza%20medijskog%20trzišta%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf> 10. 3.2016.
- Jordan, A. B., Kramer-Golinkoff, E. K. and Strasburger, V. C. (2008) Does adolescent media use cause obesity and eating disorders, *Adolesc Med State Art Review* 19(3), pp. 431–449.
- Lemiš, D. (2008) *Deca i televizija – globalna perspektiva*, Beograd: Clio.
- Lowell, L., Grymes, K. C., Hankel, R., Speer, A. D., Custis, C. L. and To, R. L. (2014) Sex, Drugs, and Country Music? A Content Analysis

- of Substance use, Sex, Violence, and Weapons in Country Music, *Global Journal of Human-Social Science Research* 14(2).
- Parkes, A., Wight, D., Hunt, K., Henderson, M. and Sargent, J. (2013) Are sexual media exposure, parental restrictions on media use and co-viewing TV and DVDs with parents and friends associated with teenagers' early sexual behaviour?, *Journal of adolescence* 36(6), pp. 1121–1133.
- Perloff, R. M. The third-person effect, in: *Media effects: Advances in theory and research*, 2nd edition (eds.) Bryant, J. and Zillmann, D. (2002), London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 489–506.
- Пешикан, А. (2016) Утицај телевизије на децу и адолесценте – преглед истраживања, *Зборник Матице српске за друштвена истраживања* год. LXVII, број 4, стр. 561-575.
- Републички завод за статистику Србије (РЗС). (2015) *Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији*, Београд: Република Србија Републички завод за статистику. Доступно на: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/85/78/ICT2015s.pdf> 12. 3. 2016.
- Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C. and Moreno, M. A. (2013) Children, adolescents, and the media, *Pediatrics* 132(5), pp. 958–961
- Strasburger, V. C., Jordan, A. B. and Donnerstein, E. (2012) Children, Adolescents, and the Media: Health Effects, *Pediatric Clinics of North America* 59(3), pp. 533–587.
- Sweeting, H., Hunt, K. and Bhaskar, A. (2012) Consumerism and well-being in early adolescence, *Journal of Youth Studies* 15(6), pp. 802–820.
- Valkenburg, P. M. (2000) Media and youth consumerism, *Journal of Adolescent Health* 27(2), pp. 52–56.
- Valkenburg, P. M., Krmar, M., Peeters, A. L. and Marseille, N. M. (1999) Developing a scale to assess three styles of television mediation: Instructive mediation, restrictive mediation, and social co-viewing, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(1), pp. 52–66.
- Van Evra, J. (2004) *Television and child development*, Routledge.
- Vandewater, E. A., Bickham, D. S., Lee, J. H., Cummings, H. M., Wartella, E. A., and Rideout, V. J. (2005) When the Television Is Always On Heavy Television Exposure and Young Children's Development, *American Behavioral Scientist* 48(5), pp. 562–577.
- Villani, S. (2001) Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 40 (4), pp. 392–401.
- Viner, R. M. and Cole, T. J. (2005) Television viewing in early childhood predicts adult body mass index. *J Pediatr* 147(4), pp. 429–435.

Ana Pešikan and Jelena Joksimović
University of Belgrade, Faculty of Philosophy –
Department of Psychology, Belgrade

THE QUALITY OF TV PROGRAMMES FOR CHILDREN
IN SERBIA, AS SEEN BY CHILDREN AND THEIR
PARENTS

Abstract

There is no research in Serbia about media habits of children or the quality of TV programs for children. This research was done on 458 children aged 9-11, and 412 parents from four towns in both suburban and rural areas in Serbia. Most results concur with the findings of foreign researches. The main results are: almost half of the children are unselective when watching different programs on TV, usually without parental knowledge or guidance; children are significantly more satisfied with the quality of television programs than parents while the parents think that the quality is average; two thirds of parents significantly underestimate the influence of TV programs on children; programs for children contain a lot of violence; both children and parents think that the worst part about programs for children is that they are not educational or inclusive (very low rate of socially disadvantaged groups in these programs). The results also show that TV programs for children in Serbia have to be significantly improved and that the influence of TV programs on children and adolescents has to be addressed.

Key words: *impact of television, quality of TV program for children, children, parents and media*

Ивана Мартић, *Бордура од стакла у боју* –
Састанак пред писцем, 60 x 40 цм, фото Наташа Ристић